

Szakmai beszámoló

Támogató: Nemzeti Kulturális Alap

Pályázati azonosító: 204106/02175

Pályázati cél: Az újjáépült város – Emlékkiállítás a gyöngyösi nagy tűzvész 100 éves évfordulója utáni újjáépítésről és pedagógiai program megvalósítása.

Támogatás összege: 700.000 Ft

Megvalósítás teljesítési időtartama: 2017.01.02. - 2017.05.31.

Elszámolási határidő: 2017.07.31.

A Támogatott megnevezése, székhelyének címe, elérhetősége:

Magyar Természettudományi Múzeum, 1088 Budapest, Baross u. 13.
Tel.: 06/1-267-7100, E-mail cím: mtmiroda@nhmus.hu

Képviselők és elérhetőségük:

Dr. Korsós Zoltán főigazgató, 1088 Budapest, Baross u. 13.
Tel: 06-1/267-7100, E-mail cím: mtmiroda@nhmus.hu

A támogatott tevékenység megvalósításának szakmai vonatkozásai, tapasztalatai, megvalósítás eredményességének elemzése:

Gyöngyös városa ebben az évben programok sorozatával emlékezett az 1917. május 21-i nagy tűzvész 100. évfordulójára. Az emlékévként az MTM Mátra Múzeumában 2017. május 19-én „*Főnix, avagy Gyöngyös tűzvész előtti és utáni arcai*” címmel megnyílt időszakos kiállítással vette kezdetét.

Az időszakos kiállítás az MTM Mátra Múzeumának Orczy kastélyában, az első emeleti időszakos kiállító térben került felépítésre. E kiállító tér, két, egymással közvetlenül kapcsolódó 70 és 50m²-es teremrészről áll.

Bár már nem élnek olyanok, akik emlékeznének a város e nagy katasztrófájára, mégis a szülők, nagyszülők elbeszéléseiből szinte minden ma itt élő gyöngyösi ismeri a „nagy tűzvész” történetét. Nem véletlen tehát, hogy a kiállítás megnyitását nagy érdeklődés előzte meg. Ez a 100 éves évforduló jó alkalom volt arra is, hogy egy-egy családtól eddig ismeretlen felvételek, levelek kerültek elő, amelyek bemutatásra kerülhettek. Különösen eredményes az időszakos kiállítás azért is, mert szervesen beépült a városi centenáriumi programokba, mintegy kiegészítve azokat.

A kiállítás az alábbi helyszíneket és időszakban volt látható:

MTM Mátra Múzeuma Gyöngyös Kossuth L. u. 40. 2017. május 19. – 2017. augusztus 31.

A kiállítás hasznosulásának értékelése (látogatószám, sajtóanyag, a kiállítás tényleges bevételei/jegybevétele, kiadványokból származó bevételek) a kiállításához kapcsolódó egyéb programok felsorolása, a kiállításról készült fotódokumentáció.

Látogatószám:

A kiállítást 2017. június 30-ig 11.600 fő tekintette meg, melyből 4603 felnőtt és 6997 gyermek volt.

Sajtóanyag:

Előzetes:

- Gyöngyösi Újság 2017. márciusi és áprilisi számában
- GYTV (és Hálózat TV) – 2017. március 7. (Fórum), május 8. (Nápolyi)

Megnyitóról:

- GYTV (és Hálózat TV) – 2017. május 19. (Aktuális és Nápolyi)
- Maxi Rádió – 2017. május 19.
- Szent István Rádió – 2017. május 19

<http://www.gyongyos.hu/helyi-hirek/kozelet/3557-fonix-negyven-ev-kronikaja-avagy-egy-varos-ket-arca>

<https://www.heol.hu/heves/kozelet-heves/a-nagy-tuzveszrol-szol-a-varos-727296/>

<http://heves.katasztrofavedelem.hu/hirek/1970-fonix-avagy-egy-varos-ujjaszuletik>

http://hatvanonline.hu/hir/Szaz_eve_majus_21en_tortent_a_gyongyosi_tuzvesz/0/7/11190

<http://gyongyostv.hu/30611-a-nagy-tuzvesz-emlekeve/>

<https://www.programturizmus.hu/ajanlat-matra-muzeum.html>

<https://www.facebook.com/gyongyos.oldal/posts/1197690893674887>

https://www.facebook.com/matramuzeum/photos/ms.c.eJxNzLEOAYAIg~_EbLYDWlvtfbBkE3euXv6gjMsQD2wHH~;njDji1dSw~_qYAZIqjAMnCiINZD4AdMunEVo49yjBbABeR0l31HURJzC1MWDnuhOFDXhe7aL~;Cv66~_sL3d0z~;w~--

[.bps.a.1529287203758532.1073741913.117137134973553/1529287477091838/?type=3&theater](https://www.bps.a.1529287203758532.1073741913.117137134973553/1529287477091838/?type=3&theater)

A kiállítás bevétele: Mivel az időszaki kiállítás elkülönítetten nem látogatható, így saját bevételt nem generál.

Kiállításához kapcsolódó programok: Szakvezetés, múzeumpedagógia program.

Az elkészült kiállításról készült részletes ismertető (leírás/képek):

1917. május 21-én, a világháború harmadik évében, Gyöngyösön pusztító erővel „röppent fel a vörös kakas”. A kórház mosókonyhájából kipattanó szikra meggyújtotta az épület tetejét, és a tomboló szélviharban percek alatt lángtengerré változtatta a várost. A teljes belső terület – egy fejlődésben lévő, virágzó századeleji kisváros szíve – kiégett. Vívezeték még ekkor nem volt, így a tűzoltók a hagyomány szerint borral, illetve a vasúton (Vámosgyörkről, Hatvanból, sőt Kassáról) ideszállított vízzel próbálták megfékezni a lángokat. 580 ház égett le, a lakosság 40 százaléka, több mint 8000 ember maradt hajléktalanul, tizenegyen veszítették életüket.

Május 23-án délután IV. Károly király és Zita királyné a városba látogatott. Nemcsak vigaszt, segílyt is hoztak.

A tűz után napokon belül megkezdődött az újjáépítés megszervezése, mellyel a minisztertanács Dr. Harrer Ferenc fővárosi tanácsnokot bízta meg, míg a tervezést Warga László építész végezte. Gyöngyös mai arculata ezen újjáépítés során alakult ki olyan jeles építészek munkájának eredményeként, mint Wälder Gyula műegyetemi tanár, Medgyaszay István vagy Mohácsy László. Harrer előkészítő munkájának eredményeként szavazta meg az országgyűlés az 1918. évi XXIII. törvénycikket, amely Gyöngyös újjáépítéséről rendelkezik.

A katasztrófa hallatán országos mozgalom bontakozott ki a gondok enyhítésére. Magánemberek, vállalatok, iskolák, települések fogtak össze, s küldtek anyagi, vagy természetbeni támogatást. Hoztak cukrot, lisztet, bútorokat, ki mit tudott, hogy a fedél nélkül maradottaknak segítsen.

A Gyöngyösi Lapok főszerkesztője, Székely Jenő egy jótékonyági kiadvány létrehozását határozta el. A könyv életre hívásához felkérte a kor legjelentősebb politikusait, egyházi vezetőit, ismert művészeit, hogy írjanak pár sort Gyöngyösről, Gyöngyösnek, a gyöngyösi embereknek. A felkérésnek eleget téve jöttek a levelek versben és prózában, tele biztatással. A sort maga a király nyitotta, de Jászai Maritól Gárdonyi Gézáig a kor szinte valamennyi jeles közéleti személyisége hozzájárult az album létrejöttéhez, mely a Gyöngyösi Phönix címet kapta, s melynek bevételét a tűzkárosultak javára fordították.

Ettől kezdve a Főnix, a hamvaiból mindig szebben újjászülető mitikus madár a város metaforájává vált. Az időszaki kiállítás 3 nagy egységre oszlik.

I. egység – Városképi fejlődés a tűzvész előtt

Az 1880-as évek végén készült gyöngyösi felvételeken elszomorító látvány tárul a szemlélő elé. Kerék-marasztaló sár a Csapó utcában, szennyes vizét a Mérges patakba levezető Dulinka árok a Búzapiacon, a város sáros, poros patakkövel kirakott főterét „átszelő” vízgyűjtő csatorna. Ezt látva feltűnő az a hirtelen ébredés, mely a 20. század elején felrázta évszázados álmából a mátraalji települést. A belváros, Hanisz Imre tér a polgári élet központja, Gyöngyös legelőkelőbb "utcája" lett. Miután 1909-ben aszfaltozták a teret, megszűnt a por, a sár, s az aszfalt alatt csatornában folyt a víz. Mivel évszázadok óta itt, a Szent Bertalan templom tövében zajlott a város kereskedelmi és kulturális élete, a 20. század elején itt nyíltak a kávéházak, a szállodák, itt üzemelt a mozi, s ide tervezte a város vezetése az új városházát és húscsarnokot, amelyre országos tervpályázatot hirdettek.

A kiállítás ezen első egységében tablókon, a múzeum gyűjteményében található eredeti fotók és képeslapok segítségével dolgoztuk fel ennek az időszaknak a változását, fejlődését. Az 1878-80-as évek megjelenítéséhez például azokat az eredeti felvételeket használtuk, amelyek az akkor alakult „Mátra Múzeuma” múzeumörének dokumentációs céllal készített, ezidáig kevésbé ismert felvételei voltak. A település nagyságát egy 1899-es várostérkép szemlélteti — amely a legpontosabban dokumentálja Gyöngyös akkori településszerkezetét —, míg a korabeli, tűz előtti életmódot, a kisvárosi polgárság mindennapjait részben eredeti, részben másolatban elkészített viseletekkel, enteriőrökkel hoztuk közelebb a látogatókhoz. Ugyancsak itt kerültek először bemutatásra az új városháza építésére kiírt országos pályázat pályaművei is.

Az időszakos kiállító tér két szárnyát összekötő falon elhelyezett monitoron nonstop futó, a városfejlődésről, a tűzvészről és az azt követő újjáépítésről készült film zárja az első egységet és nyitja meg a következőt. Sikerült felkutatnunk, s bemutatnunk azt a két mozgófilmet, amelyből egyik a tűzvész másnapját, a másik pedig a királyi pár látogatását örökítette meg.

II. egység – A tűzvész

Időszakos kiállításunknak ez a fő egysége, hiszen ezzel emlékezünk a száz évvel ezelőtti eseményekre. Erről, a gyöngyösiek számára végtelennek tetsző pár óráról, illetve az azt követő néhány nappól sok felvétel készült. A városban járt akkor Kerny István fotográfus, aki a pusztítás egyik leghitelesebb megörökítője volt. Gyűjteményünk őrzi néhány eredeti felvételét, melyet 1935-ben a „tűzvész polgármesterének”, Kemény Jánosnak a felesége adományozott a Gyöngyösön akkor működő Egyházi Múzeumnak. Részben ezek a képek, részben más, magánfelvételek alapján készített képeslapok adják az alapját az esemény kiállításán történő bemutatásának.

A tűzvész idején készült képek, levelek magánembereknél is felbukkantak, sőt előkerültek olyan festmények, amelyek néhány nappal a katasztrófa után örökítették meg a várost. Mindezeket sikerült a kiállítás idejére kölcsönkérnünk. Bár eredeti tűzoltó relikviákkal (sisak, csákány, síp, parancsnoki kard) gyűjteményünk is rendelkezik, de erre az időszakra megkaptuk a Gyöngyösi Katasztrófavédelmi Kirendeltségen megőrzött 1917-es felszerelési tárgyakat, melyeket vitrinekben mutattunk be. Az eredeti leveleket, újságokat, képeket, összeírásokat olyan „fiókos tárlókban” helyeztük el, amelyeket a látogató saját maga nyitogathat, így ismerkedve az egyes darabokkal.

A "Gyöngyösi Lapok" című folyóirat az 1917. május 21-i tűzvész károsultjainak megsegélyezésére egy emlékalbumot adott ki. Székely Jenő, a lap főszerkesztője a kor neves közéleti személyiségeit és művészeit kérte fel, hogy írjanak néhány sort a készülő díszalbum számára. Ennek az emlékalbumnak eredeti kéziratait vásárolta meg Gyöngyös Város Önkormányzata 2005-ben egy árverésen a Mátra Múzeum gyűjteménye számára.

A kiállításon most először láthatja, olvashatja a nagyközönség az eredeti leveleket.

A teljes kéziratot a kiállítás előtt digitalizáltuk, így érintő képernyős számítógép segítségével a látogató sorra megnézheti, illetve „átírt” formában elolvashatja a bejegyzéseket. Aki kíváncsi rá információkat kaphat az illető szerzőről. A számítógépes bemutató mellett természetesen külön asztali tárlóban a kézirat is megtekinthető.

III. egység – A megújuló város

1917. június 26-án, Gróf Esterházy Móric miniszterelnök, a város újjáépítésének élére kormánybiztost nevezett ki Dr. Harrer Ferenc fővárosi tanácsnok személyében. A városrendezési, szabályozási terv elkészítésével Warga László székesfővárosi műszaki tanácsost bízták meg. Nehéz feladata volt, hiszen folytatva a megkezdett utat romjaiból kellett Gyöngyöst felemelnie, s tradícióit megőrizve korszerű távlatokat nyitnia. Minden nehézség ellenére azonban a 20-as évek elején egyre-másra nőttek ki a földből a szebbnél szebb magán- és középületek. Tervezői olyan neves építészek voltak, mint Wälder Gyula műegyetemi tanár, Medgyaszay István építőművész vagy Mohácsy László építész. Mintegy ellenpontjaként az 1899-es várostérképnek, ebben az egységben látható Gyöngyös új, Warga László által megálmodott — de sajnos soha el nem készült — városterve. A Medgyaszay család jóvoltából bemutatásra kerülhetett néhány eddig ismeretlen terv és fotó, amely az újjáépítéskor készült.

A tűzvész utáni helyreállítást követő 30-as, 30-as évek városi hétköznapijait ugyancsak enteriőr segítségével hozzuk közelebb a látogatóhoz.

Megnyitó:

A „Főnix, avagy Gyöngyös tűzvész előtti és utáni arcai” című időszak kiállítás megnyitójára 2017. május 19-én, 10 órakor került sor, kb. 100 érdeklődő részvételével.

Dr. Tatár László, Gyöngyös város alpolgármestere köszöntötte a megjelenteket. A megnyitóbeszédet Báryné Dr. Gál Edit történész, múzeumigazgató tartotta. A megnyitón megjelent Horváth László Gyöngyös országgyűlési képviselője, Dr. Korsós Zoltán az MTM főigazgatója és Dr. Medzihradzky Zsófia, az MTM általános főigazgató helyettese. Részt vettek a helyi sajtó és média képviselői.

Szakmai beszámoló megtekinthető: <http://www.nhmus.hu/palyazatok>

Pedagógiai program megvalósítása esetén a program rövid leírása, a célkitűzések megvalósításának értékelése a célcsoportok szempontjából, foglalkozás időpontja, helye, résztvevők száma, (fotódokumentáció):

A múzeum történésze Báryné Dr. Gál Edit által tartott múzeumpedagógiai foglalkozáson a részt vevő diákok, és pedagógusok valamint a szakvezetések részt vevő érdeklődő felnőttek bővebb ismereteket szereztek Gyöngyös 20. század eleji történelméről, városfejlődéséről, a katasztrófa lefolyásáról és a tűz utáni városképi arculat megváltozásáról. A témához kapcsolódóan, októberben, a múzeum előkészítésével és szervezésével, városi helytörténeti vetélkedőre kerül sor, ahol a diákok a kiállításon látottak, a múzeumpedagógiai órán hallottak és saját „kutatásaik” alapján mutathatják meg a témában megszerzett tudásukat.

Foglalkozások:

Berze Nagy János Gimnázium- történelem fakultáció:

„Gyöngyös a XX. század elején” – 2017. június 9. - 32 fő

Nagy Gyula Ált. Isk. Gyöngyössolymos

Városépítéset, műemlékvédelem – 2017. június 15. - 35 fő

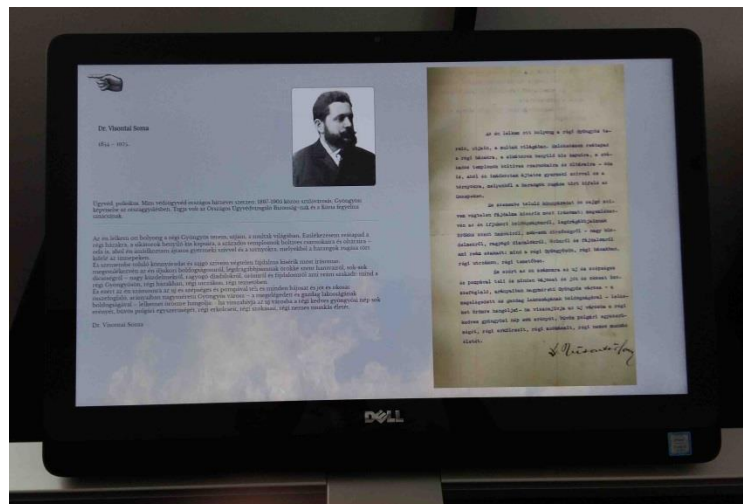
Kertbarátok országos Találkozójának résztvevői – szakvezetés – 98 fő

Város- és Faluvédők Országos Konferenciájának résztvevői – szakvezetés – 40 fő

Gyöngyös, 2017. július 20.

Fotódokumentáció

A kiállítás:

Megnyitó:

Főnix

Az MTM Mátra Múzeuma
tisztelttel meghívja Önt a

FŐNIX
Gyöngyös tűzvész előtti és utáni arcai

című kiállításának megnyitójára

2017. május 19-én 10 órára az Orczy-kastélyba
(Gyöngyös, Kossuth L. u. 40.)

Köszöntőt mond: Hiesz György
Gyöngyös város polgármestere

A kiállítást megnyitja: Báryné Dr. Gál Edit
történelem-muzeológus,
a Mátra Múzeum igazgatója

Minden résztvevő kapott egy emléktárgyat:

Szakvezetések résztvevői:

Látogatók:

Múzeumpedagógiai foglalkozás: -csoport-feladat

